

Bledomod
edomodre
v
zenske pís
ske písmo

Franz Wersel

premedia

Preklad tohto diela bol podporený
grantom Goetheho inštitútu,
financovaným nemeckým ministerstvom
zahraničných vecí

Franz Werfel
BLEDOMODRÉ ŽENSKÉ PÍSMO

Z nemeckého originálu *Eine blassblaue Frauenschrift* preložila Veronika Deáková. Vyšlo vo vydavateľstve Premedia, Bratislava 2016, ako jeho 119. publikácia. Jazyková redakcia Martina Kubealáková, grafická úprava textu Izabela Koska, obálka Dodo Dobřík, tlač Expresprint. Prvé vydanie.

www.premedia.sk, info@premedia.sk,

www.facebook.com/premedia.sk

www.twitter.com/_premedia

Translation © Veronika Deáková, 2016

Slovak edition © Premedia Group, s.r.o.

ISBN 978-80-8159-309-3

Preklad tejto knihy venujem svojim rodičom.

S láskou

V. D.

Apríl v októbri

Na stole pri raňajkách ležala pošta. Veľká kopa listov, pretože Leonidas len nedávno oslávil päťdesiate narodeniny a každý deň ešte prichádzali šťastie prajúci oneskorenci. Leonidas sa naozaj volal Leonidas. Za svoje práve tak hrdinské, ako aj ťaživé meno vďačil otcovi, ktorý mu ako chudobný gymnaziálny učiteľ okrem tohto dedičstva odkázal už len gréckych a rímskych klasikov a desať ročníkov časopisu *Tübinské starofilologické štúdie*. Našťastie sa ten slávnostný tvar Leonidas dal poľahky zmeniť na jednoduchého a bežne používaného Lea. Tak ho volali priateľia a Amélia ho nikdy nenazvala inak ako Leon. Urobila tak aj teraz, pričom svojím tmavým hlasom prepožičala druhej slabike slova León melodicky ťahavý a zvýšený tón.

„Si neznesiteľne obľúbený, León,“ povedala. „Zasa najmenej dvanásť gratulácií...“

Leonidas sa na ženu usmial, akoby bolo potrebné rozpačité ospravedlnenie za to, že sa mu podarilo s vrcholom skvelej kariéry dosiahnuť aj päťdesiate narodeniny. Už niekoľko mesiacov bol riaditeľom jednej zo sekcií na ministerstve kultúry a vzdelávania a patrilo tak k štyridsiatim či

päťdesiatim úradníkom, ktorí v podstate riadili štát. Jeho biela oddýchnutá ruka sa roztržito pohrávala so zväzkom listov.

Amélia lyžičkou pomaly vyberala dužinu z grapefruitu. To bolo všetko, čo ráno jedávala. Plášť sa jej sklúzol z pliec. Mala na sebe čierny kúpací úbor, v ktorom zvyčajne cvičila svoju každodennú dávku gymnastiky. Sklenené dvere na terasu boli pootvorené. Na toto ročné obdobie bolo pomerne teplo. Zo svojho miesta mal Leonidas výhľad až za more záhrad západného predmestia Viedne. Dovidel až na kopce a ich úbočia, na ktorých metropola pomaly utíchala. Skúmať sa zahľadel na stav počasia, pretože to pri jeho pocite pohody a chuti do práce zohrávalo podstatnú úlohu. Svet sa dnes javil ako mierne októbrový deň, čo sa akousi vrtošivo vynútenou mladistvosťou podobal jednému z tých aprílových. Nad vinicami tiahnucimi sa po obvode mesta sa tlačili husté netrpezlivé mraky, boli biele ako sneh a mali ostro označené okraje. Na miestach, kde od nich bola obloha oslobodená, ponúkala obnaženú a pre toto ročné obdobie takmer až neslušnú jarnú modrosť. Záhrada pred terasou, ktorá sa ešte takmer vôbec nesfarbila, si chránila nepoddajnú, tvrdohlavú náladu leta. Malé prefíkané vetry z úzkych uličiek sa samopašne točili okolo lístia, čo naoko ešte pevne viselo na stromoch.

Je celkom pekne, pomyslel si Leonidas, do úradu pôjdem peši. A opäť sa usmial. Bol to však zvláštny, zmiešaný úsmev. Bolo v ňom nadšenie i sarkazmus súčasne. Vždy, keď bol Leonidas spokojný s vlastným sebavedomím, usmieval sa sarkasticky a nadšene zároveň. Ako mnoho zdravých, dobre urastených, ba pekných mužov, ktorí to v živote dotiahli na vysoký post, mal aj on sklon k tomu, že sa počas prvých ranných hodín cítil obzvlášť spokojne a bezvýhradne súhlasil so zamotaným behom sveta. Človek akosi prejde z prázdnoty noci cez most ľahkého, každodenne znovuzrodeného údivu až k plnému uvedomeniu si vlastného životného úspechu. A týmto životným úspechom sa dalo vskutku pochváliť: syn chudobného gymnaziálneho profesora ôsmej platovej triedy. Nula, bez rodiny, bez mena, ba ešte horšie, poznačený pompéznym menom. Aké žalostné a mrazivé bolo obdobie štúdií! Človek sa namáhavo pretĺka pomocou štipendií a ako domáci učiteľ bohatých, korpulentných a netaľentovaných chlapcov. Aké ťažké je premáhať žiadostivé záblesky hladu vo vlastných očiach, keď darebného chovanca volajú k stolu! Predsa však v prázdnej skrini visí frak. Nový bezchybný frak, na ktorom bolo potrebné urobiť len zopár drobných úprav. Tento frak je totiž dedičstvom. Spolužiak a sused zo študentského bytu ho Leonidasovi odkázal v závete po tom, čo si vo vedľajšej izbe bez varovania strelil

gulku do hlavy. Znie to ako rozprávka, pretože tento slávnostný odev bude mať kľúčový význam pre životnú cestu študenta. Majiteľom fraku bol „inteligentný izraelita“. (Takto opatrne ho ešte aj v myšlienkach označuje útlocitný Leonidas, pretože opovrhuje príliš otvoreným vyjadrením trápnych skutočností.) Títo ľudia sa vtedy mali mimochodom tak neslýchane dobre, že si mohli pre samovraždu bez problémov dovoliť také luxusné motívy, ako je filozofický svetobôľ.

Frak! Kto ho vlastní, smie navštevovať bály a iné spoločenské podujatia. Kto vo fraku vyzerá dobre a okrem toho má ešte aj mimoriadny talent na tanec ako Leonidas, ten čoskoro vzbudí sympatie, nadviaže priateľstvo, spozná oslnivé mladé dámy, je pozývaný do „popredných domov“. Tak to aspoň bolo vtedy, v onom úžasne zázračnom svete, kde existovala sociálna hierarchia a v rámci nej niečo nedosiahnuteľné. Od vyvoleného víťaza sa očakávalo, že toto nedosiahnuteľné dosiahne. Kariéra chudobného domáceho učiteľa sa začala čisto náhodne; vstupenkou na jednu z veľkých plesových slávností, ktorú Leonidas dostal do daru. Frak samovraha tak prozreteľne uplatnil. Tým, že ho zúfalý poručník svojím životom obetoval, pomohol šťastnejšiemu dedičovi cez prah skvelej budúcnosti. A tento Leonidas rozhodne v Termopylách svojej pritesnej mladosti nepodľahol presile namyslenej spoločnosti. Nielen Amélia, aj iné ženy tvrdia, že

takého tanečníka ako je on ešte nebolo a už ani nebude. Je snáď nutné dodať, že Leónovou doménou bol valčík? Ten, čo sa tancuje doľava, vznášajúci sa, nežný, nezdolateľne pevný a uvoľnený zároveň. Vo vzletnom dvojkrokovom valčíku onej výnimočnej epochy sa ešte majster lásky, taký, čo ženu vedie, mohol prejaviť. Tance človeka modernej masovej spoločnosti však (podľa Leónovho presvedčenia) poskytujú v ľahostajnej tlačnici len úzky priestor pre strojový poklus pomerne bezduchých ľudí.

Aj vtedy, keď si Leonidas zaspomína na zašlé tanečné triumfy, pohráva sa mu s peknými ústami charakteristický zmiešaný úsmev. Tie ústa ukrývajú žiarivé zuby a sú lemované mäkkou briadkou, ktorá je ešte stále plavá. Počas dňa sa viackrát považuje za vysloveného miláčika bohov. Ak by sa ho niekto spýtal na „svetonázor“, musel by otvorene priznať, že vesmír vníma ako usporiadanie, ktorého jediný zmysel a účel spočíva v tom, aby jemu podobných obľúbencov samotných bohov rozmaznávalo a vyzbrojilo mocou, úctou, leskom a luxusom. Nie je práve jeho vlastný život dokonalým dôkazom tejto priateľskej podstaty sveta? V susednej izbe ošarpaného študentského príbytku padne výstrel. On zdedí takmer úplne novučičký frak. A už sa veci odvíjajú ako v rozprávke. Cez fašiangy navštívi niekoľko plesov. Je vychýrený tanečník, hoci sa to nikdy neučil. Pozvania sa hrnú.

O rok neskôr už patrí medzi tých mladých ľudí, čo sú na roztrhanie. Stačí, že sa vysloví ono príliš klasické meno, a už sa na všetkých tvárach objaví výraz usmievavej žičlivosti. Je veľmi ťažké zaobstarať kapitál na dvojité život, ak si ho človek tak rýchlo obľúbi. Jemu sa to darí vďaka usilovnosti, vytrvalosti a skromnosti. Všetky skúšky skladá skôr ako ostatní. Skvelé odporúčania mu otvárajú dvere do štátnej služby. Okamžite sa stretáva s rýchlou náklonnosťou predstavených a tí si nevedia vynachváliť jeho príjemne uhladenú skromnosť. Už o pár rokov nasleduje preloženie na ústredný úrad, čo mu mnohí závidia. Veď inak je to miesto vyhradené len pre najlepšie mená a najvyberanejšie protekčné detičky. A potom tá divá zaľúbenosť Amélie Paradiniovej, osemnásťročnej krásavice...

Mierny údiv pri každodennom prebúdzaní vskutku nie je bezdôvodný. Paradini?! Človek neurobí chybu, keď pri tomto mene spozornie. Áno, naozaj ide o svetoznámu rodinu Paradiniovcov, ktorá vo všetkých veľkomestách vlastní pobočky svojej veľkej firmy. (Odvtedy, pravdaže, akciový kapitál pohltili veľké banky.) Pred dvadsiatimi rokmi však bola Amélia najbohatšou dedičkou v meste. A ani jedno zo skvelých mien šľachticov a veľkopriemyselníkov, ani jeden z týchto nebotyčne sa povyšujúcich nápadníkov mladučků krásku nedobyl. Ale podmanil si ju on, syn hladujúceho učiteľa latinčiny, mladík s pompéznym

menom Leonidas, ktorému nepatriło nič okrem dobre sediaceho, veľmi pôsobivého fraku. Pritom samotné slovo „podmanil“ je nepresné. Pretože, ak by sme sa na to pozreli bližšie, Leonidas nebol ani v tomto ľúbostnom príbehu ten, čo sa uchádza. On bol ten, ktorému sa dvorili. Mladé dievča si totiž s nepoddajnou energiou presadilo manželstvo napriek rozhorčenému odporu celého, miliónmi obťažkaného príbuzenstva.

A teraz tu sedí oproti nemu, dnes ako každé iné ráno, Amélia, jeho veľký, najväčší životný úspech. Zvláštne, ten základný vzťah medzi nimi sa nezmenil. Ešte stále cíti, akoby sa mu dvorila, akoby jej on niečo poskytoval, ako dávajúci, i napriek jej bohatstvu, ktoré ho na každom kroku doširoka obklopuje teplom a pohodlím. Koniec koncov Leonidas s nepodplatiteľnou vážnosťou zdôrazňuje, že majetky patriace Amélii vôbec nepovažuje za svoje. Od samého začiatku vraj medzi týmito dvomi veľmi nerovnými pojmami „moje“ a „tvoje“ určil pevné hranice. Pokladá sa v tejto rozkošnej, pre dvoch ľudí bohužiaľ príliš rozľahlej vile takpovediac len za nájomníka a stravníka, za platiaceho užívateľa. Celý plat štátneho úradníka predsa bezo zvyšku venuje tomuto spoločnému životu. Už od prvého dňa manželstva vraj neúprosne trval na takomto rozdelení. Nech sa len augurovia, tí veštcí, čo sledujú let vtákov,

na seba usmievajú. Amélia bola nadšená mužnou hrdosťou milovaného, vyvoleného. Nedávno dosiahol vrchol života a teraz schody pomaly vedú nadol. Ako päťdesiatročný má tridsaťosem či tridsaťdeväťročnú ženu, ešte stále nádhernú. Pohľadom ju skúma.

V chladne odhaľujúcom októbrovom svetle sa Améliine nahé plecia a ramená lesknú bezchybnou bielobou, sú bez škvŕn a vlásokov. Táto voňavá mramorová belosť pramení nielen z toho, že sa narodila do dobrej rodiny. Je to aj dôsledok ustavičnej kozmetickej starostlivosti, ktorú berie vážne ako bohoslužby. Amélia chce pre Leonidasa zostať mladá, pekná a štíhla. Áno, štíhla predovšetkým. A to si vyžaduje, aby bola na seba neúprosne tvrdá. Zo strmej cesty tejto cnosti neustúpi ani o krok. Pod čiernym úborom sa jej črtajú špicaté a pevné malé prsia. Sú to prsia osemnásťročného dievčaťa. Za tieto panenské prsia platíme tým, že nemáme deti, prebehne teraz mužovi myslou. A sám sa začuduje tejto myšlienke, pretože ako odhodlaný zástanca vlastného nedotknuteľného pohodlia nikdy neprechovával túžbu po deťoch. Na sekundu sa ponorí do pohľadu Améliiných očí. Dnes sú zelenkasté a veľmi jasné. Leonidas presne pozná toto meniace sa a nebezpečné sfarbenie. V určitých dňoch má jeho žena meteorologicky premenlivé oči. Sám ich raz nazval „aprílovými očami“. V takých obdobiach musí byť

človek opatrný. Vo vzduchu visia scény bez najmenšej príčiny. Oči sú, mimochodom, to jediné, čo zvláštne protirečí Améliinmu čaru mladého dievčaťa. Sú staršie ako ona. Vďaka namaľovanému obočiu sú meravé. Tiene a modrastá únava ich obklopujú prvou predtuchou úpadku. Tak sa na najčistejších miestach zhromažďujú sadze a prach. Pohľad tejto ženy, ktorý ho teraz pevne zoviera, má v sebe niečo takmer až spustošené.

Leonidas sa odvrátil. Vtedy sa Amélia spýtala: „Nechceš si konečne pozrieť poštu?“ – „Samé nudné záležitosti,“ zamrmal a začudovane si premeral kôpku listov, na ktorej mu ešte stále váhavo a odmietavo spočívala ruka. Potom pred sebou v tom takmer presnom tucte zalistoval ako hráč kariet a odhadol ho zručnosťou úradníka, ktorý význam „doručenej pošty“ určí letným pohľadom. Bolo to jedenásť listov, z toho desať napísaných na stroji. O to nástojčivejšie z jednotvárneho zástupu vyčnieval bledomodrý rukopis jedenásťteho listu. Veľkorysé ženské písmo, trošku prísne a strmé. Leonidas mimovoľne sklonil hlavu, pretože cítil, ako v tvári spololavel. Potreboval zopár sekúnd, aby sa pozbieral. Ruky mu zmervaveli od očakávania, že sa teraz Amélia opýta na toto bledomodré písmo. Amélia sa však nespýtala nič. Pozorne hľadela na noviny ležiace pri príbore ako niekto, kto sa bez sebazaprenia cíti povinný sledovať hrozivé udalosti doby. Leonidas

niečo povedal, aby povedal aspoň čosi. Dusil sa falšou vlastného hlasu:

„Máš pravdu... len samé nudné gratulácie...“

Potom listy zhrnul – bol to opäť hmat šikovného hráča kariet – a s príkladnou nedbanlivosťou si ich strčil do vrečka. Jeho ruka sa správala oveľa prirodzenejšie ako hlas. Amélia od novín neodtrhla zrak, keď vravela:

„Ak súhlasíš, mohla by som na tie nudné záležitosti odpovedať za Teba, León...“

Ale Leonidas už vstal, dokonale sa ovládajúc. Uhladil si sivé sako, vytiahol manžety z rukávov, rukami si podoprel štíhly driek a niekoľkokrát sa zaknísal na špičkách, akoby si týmto spôsobom mohol vyskúšať i vychutnať pružnosť svojho skvostne urasteného tela:

„Za sekretárku by ťa bola škoda, miláčik,“ nadšene a sarkasticky sa pousmial. „Obratom ruky to vybaví moja omladina na úrade. Dúfam, že máš na dnešok nejaký plán. A nezabudni, prosím ťa, že večer ideme do opery...“

Sklonil sa k nej a so všeobjímajúcou vrúcnosťou ju pobožkal na vlasy. Pozrela sa na neho priamym pohľadom, starším než bola ona. Jeho úzka tvár bola ružová, svieža a nádherne oholená. Žiarila hladkosťou, tou nezničiteľnou hladkosťou, ktorá ju znepokojovala a odjakživa pripútavala.

História sa opakuje

Keď sa Leonidas s Améliou rozlúčil, neodišiel z domu hneď. Priveľmi ho vo vrecku páľil list s bledomodrým ženským písmom. Na ulici nezvykol čítať listy ani noviny. To sa k mužovi jeho postavenia a požívanej vážnosti jednoducho nehodilo. Na druhej strane nedisponoval nevinnou trpezlivosťou počkať dovtedy, kým sa vo svojej veľkej pracovni na ministerstve ocitne nikým nerušený. Takže urobil to, čo ako chlapec robieval častejšie, keď bolo potrebné skryť tajomstvo, prezrieť si oplzlý obrázok alebo čítať zakázanú knihu. Päťdesiatročný muž, ktorého nikto nešpehoval, sa ustráchané poobzeral na všetky strany a potom sa opatrne zamkol v najtajnejšej miestnosti domu. Presne ako kedysi pätnásťročný chlapec.

Dlho tam zdesenými očami uprene hľadel na ostrý, prísny ženský rukopis, neprestajne v ruke poťažkával ľahký list a neodvážil sa ho otvoriť. Šetrné ťahy písma na neho hľadeli s čoraz osobnejším výrazom a postupne mu celú bytosť naplňali srdcovým jedom, čo ochromuje tep. Predstavu, že by sa ešte raz musel stretnúť s Veriným písmom, by nebol považoval za možnú ani v najťaživejšom strašidelnom sne. Čo to bolo za ne-

pochopiteľnú až nedôstojnú hrôzu pred pár minútami, keď sa na neho uprostred bezvýznamnej pošty zrazu zahľadil jej list? Bola to hrôza z úplných počiatkov života. Tak sa nesmie preľaknúť muž, čo dosiahol postavenie a takmer zavŕšil svoju cestu. Našťastie si Amélia nič z toho nevšimla. Prečo to zhrozenie, ktoré ešte stále cíti vo všetkých údoch? Veď to nie je nič iné ako starý hlúpy príbeh, plytká nerozvážnosť z mladosti, zaisťte dvadsaťnásobne premlčaná. Naozaj má toho na svedomí viac než tú záležitosť s Verou. Ako vysoký štátny úradník je deň čo deň nútený rozhodovať o ľudských osudoch, nezriedka tvrdo rozhodovať. Veď v jeho postavení je človek tak trochu akoby bohom. Je pôvodcom osudov. Odkladá ich ad acta. Putujú z písacieho stola života do archívu vybavených záležitostí. Časom sa vďaka bohu všetko bez sťažností stratí v prázdnote. Veď sa zdalo, že aj Vera sa bez nariekania stratila v prázdnote...

Uplynulo určite už najmenej pätnásť rokov odvtedy, čo naposledy držal v ruke list od Very, tak ako teraz. Mimochodom, v podobnej situácii a na rovnako žalostnom mieste. Vtedy žiarlivosť Amélie, samozrejme, nemala hraníc a jej nedôverčivý jemnocit stále vetril nejakú stopu. Neostávalo mu nič iné, ako ten list zničiť. Vtedy! Že ho ale zničil neprečítaný, to už bolo čosi iné. Teda, bola to mizerná zbabelosť, bezkonku-

renčná špinavosť. Oblúbenec bohov Leonidas v tomto okamihu nič nepredstieral. Vtedy som ten list roztrhal neprečítaný – a dnes roztrhám neprečítaný i tento –, aby som proste nič nevedel. Kto nič nevie, od toho nič nežiadajú. Čím som sa nezaoberal pred pätnástimi rokmi, to si dnes potrebujem pripustiť ešte stokrát menej. Je to vybavené, odložené ad acta, už to tu nie je. Považujem to za bezvýhradné zvykové právo, že toho viac niet. Neslýchané od tejto ženy, že mi ešte raz pripomína svoju existenciu. Aká asi teraz je, ako asi vyzerá?

Leonidas nemal ani najmenšiu predstavu o tom, ako by teraz Vera mohla vyzerieť. A čo je ešte horšie, vôbec nevedel, ako vyzerala vtedy, v čase jediného skutočného ľúbostného opojenia v celom jeho živote. Nedokázal si spomenúť na pohľad Veriných očí ani na záblesk vlasov, ani na tvár či postavu. Čím sústredenejšie sa v sebe snažil vyvolať jej podivne stratený obraz, tým beznámejšia bola prázdnota, ktorú v ňom akoby s posmešným úmyslom zanechala. Vera predstavovala takpovediac zvrátený výpadok jeho inak dobre udržiavaných a krasopisne hladkých spomienok. Do čerta, prečo zrazu nechcela zostať tým, čím už pätnásť rokov bola, a síce dobre zarovnaným hrobom, čo sa už ani nedá rozoznať.

Táto žena, ktorá nevernému milencovi odoprela svoj obraz, zhmotnila so zjavnou ľstou vlastnú